

Antonija KUKULJICA

KULTURA I
PREDŠKOLSKI
ODGOJ U
VUKOVARU
– PROCES MIRNE
REINTEGRACIJE

Lipanj 1997. godine. Gradska je uprava na zagrebačkoj adresi, u Ulici grada Vukovara. Od siječnja 1997. godine pročelnica sam za društvene djelatnosti i članica Gradskoga poglavarstva.

Vijest da se radno selimo u Vukovar, iako godinama željno očekivana, bila je šokantna. Nije joj prethodilo nikakvo, reći ću tako, pripremno razdoblje, barem smo to tako doživjeli.

Sjeli smo u dva automobila i krenuli pregledati vukovarske urede lokalne uprave. U potpuno devastiranoj zgradi bivšeg SDK-a (sada: FINA), na prvom katu desno – obnovljeno je 6 (šest) ureda, hodnik i sanitarni čvor. Uredi su potpuno prazni. U svakom od njih na prozorskoj dasci telefon, i to u funkciji.

S današnjeg stajališta sve se to čini nestvarnim i graniči s nemogućim. Vukovar je bio, što je poznato, ruševina zarasla u korov. Odnekuda je trebalo krenuti. Shvatila sam da prvo moram doznati koliko i kakvog života ima u tom sivilu i crnilu i neprijateljskom okruženju.

Ravnateljica vrtića u današnjoj Ulici kardinala Stepinca bila je gospođa Slavka Lončar. Imali su 370 djece u vrtiću, koji je bio osposobljen za rad. A vrtić je radio i u drugom, manjem objektu: bilo je to Vuteksovo „Lane“ na Sajmištu. Naravno, radilo se u tadašnjim uvjetima – okruženi ruševinama i korovom. Odgojno-obrazovni proces ostvarivao se na srpskom jeziku i ćirilichnom pismu.

Takav model predškolskog odgoja dopuštao je i hrvatski zakon. Ustanova je provela vrstu referenduma s upitom o hrvatskom jeziku u odgojno-obrazovnom procesu u vrtiću. Odbijeno je. Od 370 ispitanih roditelja, samo je jedan (1) na listiću zaokružio pozitivan odgovor, tj. mogućnost obrazovanja na hrvatskom jeziku i latinici.

Gradsko vijeće, kao predstavničko tijelo, donijelo je jedinu moguću odluku: odluku da se osnuju dvije ustanove za predškolski odgoj. Nazvane su tzv. neutralnim

imenima (kao i škole): Vukovar 1 i Vukovar 2. Problem za predškolsku ustanovu koja će raditi na hrvatskom jeziku i latiničnom pismu bio je prostor, odnosno objekt. U Zagrebu – u progonstvu, bila je ustanova s upravom, ali u Vukovar se nisu imali kamo vratiti, a nije bilo ni djece. Trebalo je stvoriti uvjete za njihov povratak.

U jesen 1997. godine norveško Vijeće za izbjeglice privodilo je kraju obnovu prijeratnog vrtića u današnjoj Ulici E. Kvaternika. Nisu spominjali vrtić, nego školu. I pri primopredaji objekta (UNTAES-ovoj vlasti) rekli su da na korištenje predaju školu. Mi – hrvatska vlast, nismo niti vidjeli ključeve. Njih smo se domogli naknadno, kao i zgrade o kojoj smo cijelu zimu mi iz Odjela za društvene djelatnosti vodili brigu. Zgrada je prokišnjavala, u radiatorima je bila voda. Problem na problemu.

U svibnju 1998. godine svečano je otvoren taj vrtić, prvi u Vukovaru u kojem se odgojno-obrazovni proces ostvarivao na hrvatskom jeziku. Prvo dvoje upisane djece bili su: Ivana Franciska Baranjek i Ivan Štimac. Prognanici iz Zagreba rekli su nam da smo djecu posudili iz Vinkovaca, kako bismo otvorili vrtić. To, naravno, nije bilo točno.

Sljedeća pedagoška godina 1998./99. počela je sa 33 djeteta, a završila sa 79 djece.

Druge godine – 1999./00. bilo je 109 djece i dva nova objekta: Mitnica i Leptirić u Borovu naselju. Godine 2001./02. bilo je 273 djece i novi objekt u Sotinu.

Godina 2007./08. završila je sa 500 djece i pretrpanošću u svim skupinama, iako je otvoren dodatak vrtića u Županijskoj ulici.

U drugom vrtiću – Vukovar 2, u tom razdoblju, broj djece polako je opadao:

1997. g. – 370 djece

1998. g. – 311

1999. g. – 210

2000. g. – 220

Pedagoška 2007./08. završena je sa 203 djeteta.

* * *

Od tri prijeratne ustanove u kulturi: Gradske knjižnice, Gradskog muzeja i Centra za kulturu, funkcionirale su, ako se to može tako nazvati, sve tri.

Gradski muzej u ruševinama Dvorca „Eltz“, u katastrofalnim uvjetima.

Gradska knjižnica „Vukovar“ je bila u svojem prijeratnom prostoru, također u katastrofalnim uvjetima. A Centar za kulturu, koji su tzv. krajinske vlasti preimeno-

vale u Srpski kulturni centar, radio je, ali osim kafića koji su bili u prizemlju, nisam vidjela ili se ne sjećam ostatka prostora.

Ravnateljica tzv. Krajinškog muzeja bila je gospođa Olivera Crevar.

U Zagrebu je djelovao Gradski muzej „Vukovar“ u progonstvu, na čelu s ravnateljicom gospođom Ružom Marić.

Ravnateljica Gradske knjižnice iz tzv. krajinske vlasti bila je gospođa Ivanka Manojlović.

Direktor Srpskog kulturnog centra bio je gospodin Branko Kurucić.

Ministarstvo kulture osnovalo je 1997. godine Stožer za obnovu spomenika kulture i kulturne baštine. Na prvoj sjednici Stožera 1. srpnja 1997. godine bili su: ministar kulture Božo Biškupić, pomoćnica ministra Branka Šulc, vukovarski gradonačelnik Vladimir Štengl, dožupan Vukovarsko-srijemske županije Andrija Matić, pomoćnik ministra Nikola Živković, pročelnica za kulturu, prosvjetu i informiranje Vukovarsko-srijemske županije Zdenka Buljan, pročelnica Odjela društvenih djelatnosti vukovarskog Poglavarstva Antonija Kukuljica, ravnateljica Gradskog muzeja Vukovara u progonstvu Ruža Marić, ravnatelj Zavoda za prostorno planiranje Matija Salaj, arhitekt Zlatko Karač, Mato Batorović iz Gradskog muzeja „Ilok“ i fra Branimir Kosec, vukovarski gvardijan i župnik.

Na svim su sjednicama bili i predstavnici UNTAES-a.

Tom je prigodom ova skupina prvi put razgledala dijelove Vukovara: Ekonomsku školu, Sud, županijske zgrade, Hrvatski dom, Knjižnicu, pravoslavne i katoličke crkve i Dvorac „Eltz“.

Zaključci Stožera bili su: uspostaviti čvrstu suradnju između Ministarstva kulture, Ministarstva razvitka i obnove i Poglavarstva Grada Vukovara, a u namjeri da se pravilno postave prioritete obnove i da se sredstva namijenjena obnovi iskoriste na pravi način.

Obnova triju prijateljskih ustanova u kulturi: Gradske knjižnice, Gradskog muzeja i Centra za kulturu / Hrvatskog doma bili su među prvim prioritetima.

Ustanovljeno je da su gotovo svi, od 115 objekata hrvatske kulturne i spomeničke baštine na području Podunavlja i Vukovara, teško oštećeni u ratu.

Ekipe stručnjaka započele su popisivati i procjenjivati ratnu štetu na oštećenoj baštini, a građevinski su radovi počeli 1998. godine na krovu Dvorca „Eltz“, što je financiralo Ministarstvo kulture.

Prva velika organizirana kulturna priredba u Vukovaru, tijekom mirne reintegracije, bila je program svečanog

Antonija Kukuljica
**Kultura i predškolski
odgoj u Vukovaru
– proces mirne
reintegracije**

otvorenja Mjeseca hrvatske knjige. Program pod nazivom „Nijedna knjižnica nije otok“ održan je 15. listopada 1997. godine u Borovu naselju. Posjetitelji su došli iz cijele Hrvatske autobusima. Pripreme za svečano otvorenje pokazale su svu složenost i osjetljivost situacije u Vukovaru. Svaka pojedinost priredbe prošla je analizu i usklađivanje hrvatske i srpske strane te UNTAES-a. Bez usklađivanja i odobrenja svih triju strana nije postojala mogućnost da se program održi.

U predvorju Kinodvorane Ministarstvo kulture postavilo je veliku izložbu „Od Golubice do mira“, koja je prije toga bila postavljena u Palači UNESCO-a u Parizu. Bio je to prikaz kulturne baštine četiriju bisera istočne Hrvatske: Vukovara, Iloka, Osijeka i Vinkovaca. Izložbu je otvorila pomoćnica ministra kulture gospođa Branka Šulc.

Slika 1.
„Mjesec hrvatske knjige“
u Vukovaru, 15. listopada
1997. godine
(snimak: Boris Bajrak,
dokumentacija Gradskog
poglavništva Vukovara)

Gradska knjižnica „Vukovar“ je te 1997. godine izvana izgledala kao objekt na kojemu se nešto radi: zidovi od crvene neožbukane opeke, postavljene skele. Unutrašnjost je nalikovala na neuredno skladište. Smjenjivali su se prepoznatljivi i neprepoznatljivi dijelovi. Nije bilo stropnih ploča, samo su s visine padali električni vodovi – instalacije, s ponekom slabom žaruljom. Police i knjige na njima prljave, sive, izbušene od krhotina granata. Mračno je, hladno, zagušljivo, pregrađeno, dograđeno, započeto, nezavršeno. Daske umjesto prozora. Radilo je pet djelatnika, od prijeratnih 11. Uništeno je 40% građe ili 30.000 svezaka, oštećeno ali prisutno 60% građe ili 42.000 svezaka. Korisnika samo 300. Nedostajalo je prijeratnih 4.000.

Ogranak Gradske knjižnice u Sotinu otvoren je 1999. godine, a u Borovu naselju 2000. godine. U rujnu 2000. godine počinje se obnavljati središnja knjižnica u Vukova-

ru. Otvorena je 8. svibnja 2001. godine. Imala je fond s više od 58.000 knjiga, 2.000 stalnih članova, posuđenih 45.000 knjiga, 10 zaposlenika.

Gradski muzej „Vukovar“ prvi put smo obišli sa Stožerom za obnovu kulture i kulturne baštine 1. srpnja 1997. godine.

Smješten u Eltzovu dvorcu, koji je i sam spomenik kulture, ali s jasno vidljivim posljedicama ratnih razaranja i šestogodišnjeg propadanja. Činilo se da se urušava na sve strane. Posebno smo ostali zatečeni stanjem i nebriгом za stare bibliotečne fondove. Riječ je o 515 rijetkih knjiga, tzv. biblioteke Rara, koje su razbacane u Baroknoj dvorani i trebale su žurno restauriranje u laboratorijima Nacionalne i sveučilišne knjižnice. Od nekadašnjih zbirki Muzeja u Dvorcu su bili samo dijelovi arhivske građe, te sporadični predmeti iskopani ispod ruševina. Bilo je tu tek nekoliko desetaka medalja, predmeta iz turskog razdoblja i povijesti grada, iz likovnog fonda Galerije umjetnina, kao i terakote i slike iz privatnih zbirki. Prema stupnju razrušenosti Dvorca „Eltz“ bilo je jasno da je znatan dio fundusa uništen tijekom ratnih razaranja, dok je dio kroz godine okupacije nekontrolirano opljačkan. Postojali su službeni dokumenti o preuzimanju i prevoženju znatnog dijela fundusa vukovarskih muzeja u novosadski Vojvođanski muzej.

Gradski muzej „Vukovar“ u progonstvu utemeljio je muzeološki razvoj, koji je planiran u dva smjera: jedan je revitalizacija spomeničke baštine na osnovi fondova koji su nekada bili dio Muzeja, za što je pretpostavka povrat umjetnina, a drugi je bio rezultat u progonstvu sastavljenih novih fondova koji će na simboličkoj i stvarnoj razini

Antonija Kukuljica
**Kultura i predškolski
odgoj u Vukovaru
– proces mirne
reintegracije**

Slika 2.
Grof Jakob Eltz vukovarski
u razgovoru s njemačkim i
hrvatskim novinarima prigodom
obilaska razrušenog dvorca
(snimak: Boris Bajrak,
dokumentacija Gradskog
poglavarstva Vukovara)

povezati sve hrvatske prostore na kojima su godinama u progonstvu živjeli Vukovarci.

Prema zaključcima Stožera, prvi je zadatak bio procijeniti ratnu štetu na Dvorcu „Eltz“, nakon toga izraditi projekte obnove i revitalizacije, interventno poduzeti sve mjere zaštite preostalih fondova, kao i zaštitu od propadanja. U prizemlju je obnovljeno 5 radnih prostora i 3 izložbene dvorane. Počeli su pregovori o povratu otuđene kulturne baštine, a postupak su vodila ministarstva kulture i vanjskih poslova.

Uprava i stručni djelatnici 27. svibnja 1998. godine preselili su u Muzej, a toga je dana otvorena izložba „Golubica – prošlost za budućnost“. Izložena je, prvi put u reintegriranom Vukovaru, originalna Vučedolska golubica, koja se čuva u Arheološkom muzeju u Zagrebu.

Postupak mirne reintegracije svih segmenata društvenih djelatnosti imao je sljedeći tijek: snimanje zatečenog stanja, priprema za pravno utemeljenje za prelazak na novo ustrojstvo rada, sukladno zakonima Republike Hrvatske, radno usklađivanje na terenu, pronalaženje i osiguravanje prostora za rad bio je težak i nužan uvjet, provedba donesenih odluka i njezino praćenje, rad na međunacionalnoj snošljivosti i toleranciji.

Kako bi se gore navedeno provelo, ekipe su nužno morale posjedovati sljedeće osobine: dobru volju, profesionalnost, stručnost, strpljivost, iskustvo, argumentiranost, upornost i poštivanje zakona.